

EDAT (İLGEÇ)

Tek başına herhangi bir anlam taşımayan, ancak cümle içerisinde kullanıldıklarında diğer isim ya da isim soy-lu sözcüklerle anlam ilgisi kurulabilen kelimelere “**Edat**” denir.

→ Edatlarla ilgili bazı özellikler:

- › Edatlar tek başına kullanılamaz.
- › Genellikle kendinden önceki sözcükle bir ilgi kurar.
- › Sözcükler arasında **benzerlik, neden, amaç, eşitlik, yön** ilişkileri kurar.
- › Başka bir sözcükle grup kurarak sıfat ya da zarf olabilir.
- › Cümleden çıkarıldığında anlam ya bozulur ya da değişir.

→ Başlıca edatlar şunlardır:

için, ile, gibi, kadar, göre, doğru, başka, dolayı, beri, ötürü, öte, yana, itibaren, nazaran, sanki, üzere, rağmen, sadece, yalnız, dek, karşı, karşın, dolayı, ancak...

GİBİ

En yaygın olan edatların başında gelen “**Gibi**” edatı, daha çok benzerlik ve karşılaştırma anlamı katar.

- › Senin **gibi** birisini daha önce hiç görmedim. (Karşılaştırma)
- › Zenginler **gibi** para harcıyordu. (Benzetme)

İLE

Cümlede beraberlik ve vasıta(araç) anlamlarıyla kullanılır.

- › Bisikletle sahilde dolaştık. (Vasıta)
- › Teyzemle tatile gittik. (Beraberlik)

UYARI “ile” yerine “ve” bağlacı getirebiliyorsa “ile” edat değil bağlaçtır.

- › Ahmet ile Kemal bize geliyor. (ile yerine “ve” geldiğinden bağlaçtır.)

ANCAK – YALNIZ

Birçok görevde ve anlamda kullanılan edattır.

DİKKAT!

Eğer “Ancak-Yalnız” sözcükleri **ama-fakat** anlamlarında kullanılırsa bağlaç; **sadece, bir tek** anlamlarında kullanılırsa edattır.

Okula geleceğim **yalnız** derslere girmek istemiyorum. (Ama → Bağlaç)

Bu gece **yalnız** kitap okumak istiyorum. (Sadece → Edat)

KADAR

Bu ilgeçlerin en önemli kullanım şekli miktar belirtmesi ve karşılaştırma yapmasıdır.

Onun **kadar** çalışkanını görmedim. (Karşılaştırma)

Ben gelinceye **kadar** sessizce oturun. (Zaman)

İÇİN

İçin ile birlikte “diye, dolayı, üzere” gibi edatlar cümle içerisinde amaç, sebep bildirirler.

Buraya gelmek **için** birçok şeyden vazgeçtim. (Amaç)

GÖRE

Cümle içerisinde “uygun, karşılaştırma, görüş ifade etme” gibi birçok anlamda kullanılabilir.

Ona **göre** yaptığımız her şey yanlış. (Görüş)

Diğerine **göre** daha zayıftı. (Karşılaştırma)

KARŞI

Yer, yön, zaman, karşılaştırma bildiren edatlardır.

Yüzünü ormana **karşı** dönmüştü. (Yer-yön)

Sabaha **karşı** büyük bir deprem olmuştu. (Zaman)

BAŞKA

Başkanın edat oluşturabilmesi için -den başka şekilde kullanılması gerekir. Sözcüğe “dışında, hariç” anlamı katar.

Parayı ödemek**ten başka** bir çözüm yolu bulamadım.

KARŞIN-RAĞMEN

Karşılık, karşın, rağmen edatları aynı anlamda kullanılan edatlardır.

Ricasına **rağmen** onu evden almadı.

SANKİ

Cümle içerisinde benzerlik, tahmin anlamlarında kullanılan ilgeçlerdir.

Sanki olaylar büyücek gibi. (**Tahmin**)

BAĞLAÇ

Cümle içinde aynı görevde olan ya da anlamca birbiri ile ilgisi bulunan sözcükleri, sözcük gruplarını, anlam bakımından birbiriyle ilgili cümleleri bağlayan sözcüklere “bağlaç” denir.

➔ Bağlaçların Özellikleri

- Edatlar gibi tek başına kullanıldıklarında anlam taşımazlar.
- Eş görevli sözcükleri, ögeleri ve cümleleri birbirine bağlama gibi görevleri vardır.
- Başka sözcükler gibi farklı görevlerde kullanılamazlar.

➔ Başlıca bağlaçlar şu şekildedir:

ve, veya, ya, ya da, yahut, veyahut, de, bile, dahi, ki, ile, yalnız, ancak, ama, fakat, lakin, ne var ki, kaldı ki, bile, hele, üstelik, bir de, öyle ki, madem, mademki, meğer, meğerki, meğerse, yeter ki, öyleyse, oysa, oysaki, ise, halbuki, çünkü, hatta, yoksa, gerek... gerek, ister... ister, olsun... olsun, ne... ne, ya... ya, hem... hem, bir... bir

“VE” Bağlacı

En çok kullanılan bağlaçların başında yer alan “ve” bağlacı Arapça kökenlidir. Aynı görev ve türdeki sözcükleri bağlama görevindeki sıralama bağlaçlarındandır.

Edebiyat **ve** matematik derslerinden yüksek notlarla geçmişim.

İstanbul **ve** Ankara bu anlamda ön plana çıkan şehirlerimiz.

“İLE” Bağlacı

Eş ve yakın anlamlı sözcükleri birbirine bağlayan sıralama bağlacıdır. Genellikle cümle içinde “ve bağlacı” ile eş değerdedir.

Yaşamak **ile** ölüm arasında ince bir çizgi vardır.

Fizik sınavını beş**le** yedinci dersin ortasında yapabiliriz.

(DA) “DE” Bağlacı

Getirildiği sözcüğün anlamını güçlendiren “de-da” bağlacı pekiştirme bağlacı olarak tanımlanır. Bu bağlacın sadece “da” ya da “de” şeklinde kullanımları mevcuttur.

Ankara'ya gidecek otobüste ben **de** vardım.

Sonunda kimyadan **da** geçtim.

Çocuk acıkınca ağladı **da** ağladı.

“Kİ” Bağlacı

Sözcüklerden ayrı bir şekilde yazılan “Ki” bağlacı farklı ögeleri birbirine bağlar, iki cümle arasında amaç-sonuç, neden-sonuç gibi anlamlar katar.

Ders çalışmalısın **ki** sınıfı geçebilesin. (Amaç-sonuç)

Çaba göstermiyor **ki** öğrensın. (Neden-sonuç)

DİKKAT! Türkçede “Ki”nin (Sıfat-ilgi zamiri-bağlaç) üç farklı görevi olduğundan bunları birbirleriyle karıştırmamalıyız.

Bir tek bağlaç olan “ki” ayrı yazılmaktadır.

Benim**ki** dün akşam bozuldu. (**ilgi zamiri**)

Koridorda**ki** öğrenciler içeri girsın. (**Sıfat**)

Öyle bir geçer zaman **ki**... (**Bağlaç**)

“ÇÜNKÜ” Bağlacı

Bir açıklama yapmak, bir sebep göstermek için kullanılan bağlaçlardır.

Seni aramadım **çünkü** telefonumu kaybetmiştim.

İslandım **çünkü** yanıma şemsiye almamıştım.

“İSE” Bağlacı

Cümleler arasında karşılaştırma ve pekiştirme anlamı katan bağlaçtır.

Antalya’da hava 18 derece, İstanbul’da **ise** 4 dereceymiş.

Bizim okul saat 7’de, Aslı’nın **ise** 8’de başlıyor.

DİKKAT! “İse” bağlacı genellikle ek fiil ile karıştırılmaktadır. Ek fiil olan “ise” koşul bildirirken bağlaç olan “ise” karşılaştırma yapar.

Bozulursa yenisini alırım. (**Şart= Ek Fiil**)

“Ya... ya” Bağlacı

Bu bağlaç iki cümlelerin karşılaştırılması, iki cümledeki yargılardan birini seçme anlamı katar.

Ya bu deveyi gütmeli **ya** bu diyardan gitmeli.

“AMA” Bağlacı (Zıtlık Bildiren Bağlaçlar) (Yalnız, Ancak, Fakat, Lakin Bağlaçları)

Aralarında bir karşıtlık bulunan cümleleri, yargıları birbirine bağlayan bağlaçlardır.

Bu anlamda kullanılan bağlaçlar **“Ama, fakat, yalnız, ancak, lakin, ne var ki, halbuki, ne yazık ki, buna karşılık, buna rağmen...”** şeklindedir.

Bu tür bağlaçların bir kısmının üzerinde zıtlık anlamı bulunmaktadır.

Çok bakınmış **ama** aradığı kişiyi bulamamıştı.

Oraya uçakla gelecektim **fakat** biletim iptal oldu.

Halbuki ailesinin durumu iyiydi.

DİKKAT! “Yalnız ve Ancak” sözcükleri “Sadece” anlamında kullanılıyorsa edattır.

Bu dosyayı **yalnız** Mert açabilir.

Bu dosyayı inceledim, **yalnız** bir şey anlamadım.

“OYSA – OYSAKI” Bağlaçları

Yine cümleler arasında **karşıtlık** ilgisi kuran bağlaçlardır.

Yalnız takılmaktan hoşlanıyordu, **oydaki** çevresi oldukça genişti.

Kargo bizi evde bulamamış, **oyda** tüm gün evdeydik.

“Hem...hem” Bağlacı

Cümleleri eşitlik ve birlikte olma ya da bazen de karşıtlık üzerinden birbirine bağlayan bağlaçtır.

Hem konuşur **hem** de itiraz ederdi.

“Ne...ne” Bağlacı

Ya görevdeş ya da zıt anlamlı sözcükler arasında kullanılan bir bağlaçtır.

Ne çalışır **ne** de umursardı.

ÜNLEM

Acı, üzüntü, korku, sevinç ve şaşma gibi aniden ortaya çıkabilen duyguları ifade eden kelimelere **ünlem** denir.

Tek başına kullanıldıklarında pek bir şey ifade etmeyen ünlemlerden sonra çoğu zaman ünlem işareti (!) konulmaktadır.

Birine seslenmede kullanılan sözcükler de ünlem olarak kabul edilir.

Bu nedenle ünlemleri, seslenme ve duygu ünlemleri diye iki başlıkta inceleyebiliriz:

➔ Seslenme Ünlemleri

- › Ey!
- › Hey!
- › Şist!
- › Hişt!
- › Hu!
- › Bre!
- › Hoppala!
- › Hop!

➔ Duygu Ünlemleri

- › Aman!
- › Ay!
- › Aaaa!
- › Tüh!
- › Eyvah!
- › Of!
- › Vah!
- › Be!
- › Ha!
- › Oooo!
- › Oha!
- › Eh!

Yukarıda yer alan **ünlem örnekleri** dışında aşağıda yer alan sözcükler de ünlem olarak kabul görür.

Hay hay! Dur! Sakın! Heyhat! Yazık! Gülm! Pat! Miyav!

Çat! Tıs!

Bize Destek Olmak İçin Bu Notların Kitap Halini
Satın Alabilirsiniz.

